

CẢNH QUAN PHẬT GIÁO TRONG PHIM VIỆT NAM

Vũ Văn Chung

Trường Đại học Khoa học Xã hội & Nhân văn, ĐHQG HN

Email: vuchung83@ussh.edu.vn

/Ngày nhận bài: 07/06/2024

/Ngày nhận bài sửa sau phản biện: 15/03/2025

/Ngày chấp nhận đăng: 10/04/2025

TÓM TẮT

Trong phim Việt Nam những yếu tố thuộc về cảnh quan văn hóa, xã hội chi phối, tác động đến đặc điểm, tính cách và sắc thái nhân vật. Yếu tố không gian tôn giáo nói chung trong cảnh quan phim cũng góp phần tạo nên những sắc thái riêng, truyền tải tới người nghe, nhìn có được sự hình dung về đời sống, không gian tinh thần cũng như những yếu tố phong tục, tập quán, tín ngưỡng, chi phối nhân cách và lối sống của các nhân vật điện ảnh. Đặc biệt, Phật giáo là một tôn giáo có sức sống sâu rễ, bền gốc, gần gũi, thân thương đối với mỗi con người Việt Nam không chỉ về góc độ triết lý văn hóa, tư tưởng, đạo đức mà nhất là nghệ thuật điện ảnh. Bài viết bước đầu tiếp cận lý thuyết cảnh quan để chỉ ra yếu tố không gian tôn giáo mà cụ thể là Phật giáo trong phim Việt Nam qua một số bộ phim tiêu biểu.

Từ khóa: Lý thuyết cảnh quan, không gian tôn giáo, Phật giáo, phim Việt Nam, cảnh quan tôn giáo.

BUDDHIST LANDSCAPES IN VIETNAMESE FILMS

ABSTRACT

In Vietnamese films, elements of the cultural and social landscape dominate and impact the character's characteristics, personality and nuances. The element of religious space in general in the film landscape also contributes to creating unique nuances, conveying to listeners and viewers an image of life, spiritual space as well as customary elements, customs, beliefs, govern the personality and lifestyle of movie characters. In particular, Buddhism is a religion with deep vitality, lasting roots, closeness, and affection for every Vietnamese person, not only in terms of cultural philosophy, ideology, ethics, but especially art, film. The article initially approaches landscape theory to point out the element of religious space, specifically Buddhism, in Vietnamese films through some typical films.

Keywords: Landscape theory, religious space, Buddhism, Vietnamese films, religious landscape.

1. ĐẶT VẤN ĐỀ

Phim Việt Nam với nhiều mảng đề tài phong phú và đa dạng phản ánh đời sống, số phận và những chuyển biến của xã hội đương đại trong mỗi giai đoạn khác nhau của từng thời kỳ lịch sử dân tộc. Cho dù ở giai đoạn nào, yếu tố tôn giáo cũng đan xen, pha trộn gần bó với đời sống nhân vật cũng luôn “thấp thoáng” đậm nhạt khác nhau ở từng bộ phim, gắn với cảnh quan, không gian lịch sử, văn hóa và đời sống, phong tục, tập quán của tuyến nhân vật. Là một tôn giáo rất gần gũi và quen thuộc đối với người Việt Nam từ xa xưa, Phật giáo đã đi vào cảnh quan điện ảnh, nghệ thuật nói chung và phim truyện nói riêng một cách hết sức dung dị, chân thật, vừa thể hiện rõ tinh thần của triết lý “từ bi, hỉ xả”, “khuyến thiện, trừng ác” đối với con người, vừa là chỗ dựa tinh thần vững chắc cho tuyến nhân vật trước những biến cố, trắc trở của cuộc sống mà họ không tìm được lối thoát. Do đó, sẽ không khó khăn để bắt gặp nhiều bộ phim điện ảnh sử dụng cảnh quan Phật giáo như một yếu tố quan trọng cung cấp sắc màu và không gian đa dạng cho thị hiếu, cảm xúc cho khán giả. Không gian Phật giáo trong cảnh quan phim Việt Nam được thể hiện qua nghệ thuật khắc họa tâm trạng nhân vật trong bối

cảnh chùa tháp hay trong chính tâm trạng và ngôn ngữ, lối sống của nhân vật để truyền tải những thông điệp cao cả, hướng thiện có tác dụng lay động cảm xúc cho nhân vật và khán giả.

2. PHƯƠNG PHÁP NGHIÊN CỨU

Để hoàn thành bài viết, tác giả sử dụng phương pháp liên ngành trong tiếp cận giữa điện ảnh và tôn giáo góp phần làm sáng tỏ những yếu tố thuộc về cảnh quan Phật giáo được sử dụng trong điện ảnh Việt Nam. Dựa vào lý thuyết về cảnh quan trong điện ảnh, bài viết chỉ ra cách thức mà cảnh quan Phật giáo với vai trò là cảnh quan nhân văn, địa lý và môi trường đã tái tạo không gian thiêng, sự đóng góp của các biểu tượng Phật giáo mang lại những thành công cho bối cảnh tâm linh trong điện ảnh.

Bên cạnh đó, tác giả cũng sử dụng những phương pháp cụ thể trong nghiên cứu như phân tích nội dung nhằm khảo sát và bóc tách những hình ảnh, kiến trúc, biểu tượng, ngôn ngữ, lễ tục Phật giáo trong không gian phim điện ảnh qua một số bộ phim tiêu biểu ở những thời kỳ khác nhau của lịch sử như: Đêm tối rực rỡ!, Thương nhớ ở ai, Tấm Cám: Chuyện chưa kể,

Hoàng Hạc Lâu, Hương vị tình thân..v.v.v.

Bài viết cũng sử dụng phương pháp so sánh- đối chiếu giữa các phim để nhận diện một cách tương đối toàn diện về chất liệu Phật giáo trong không gian điện ảnh Việt Nam. Qua đó góp phần làm sáng tỏ lý thuyết cảnh quan và vai trò của cảnh quan đối với điện ảnh.

Tư liệu nghiên cứu của bài viết là các công bố về lý thuyết cảnh quan, nghệ thuật Phật giáo và điện ảnh, biểu tượng, văn hóa Phật giáo.

3. NỘI DUNG NGHIÊN CỨU

3.1. Lý thuyết cảnh quan và không gian Phật giáo trong phim

Lý thuyết cảnh quan trong văn học và điện ảnh là nội dung nghiên cứu được đề cập đến trong nhiều công trình của các học giả thuộc lĩnh vực lý luận, phê bình văn học và điện ảnh trên thế giới và Việt Nam trong những năm gần đây. Có thể kể đến một số công trình, bài viết như: “Từ quan niệm không gian đến phê bình cảnh quan: cảnh quan “Tương Tây” qua ngòi bút của “người nhà quê” Thẩm Tùng Văn (Ngô Viết Hoàn, 2022). Từ khái niệm không gian của các tác giả trong các công trình đã công bố, tác giả bài viết khái quát và có sự phân chia về khái niệm cảnh quan, có sự tương đồng và hiểu theo nghĩa thể là không gian. Không gian là “khái niệm rộng, một khái niệm liên ngành, có tính độc đáo và tính mơ hồ nhất định. Trong bối cảnh thời đại khác nhau, trong các bầu không khí văn hóa và lĩnh vực học thuật khác nhau, người ta đều có những đánh giá khác nhau về khái niệm không gian” (Ngô Viết Hoàn, 2022). Tác giả cũng phân chia thành hai loại hình cảnh quan là: Cảnh quan địa lý tự nhiên và cảnh quan địa lý nhân văn. Có lẽ, theo cách phân chia này thì không gian tôn giáo nói chung và không gian Phật giáo nói riêng thuộc lĩnh vực cảnh quan địa lý nhân văn. Nghĩa là chúng thuộc về “phong tục, tập quán được lưu truyền đời đời của con người” (Ngô Viết Hoàn, 2022).

Công trình “Cảnh quan Việt Nam trong văn học và điện ảnh: Những tiếp cận xuyên văn hóa” (Nguyễn Thị Thu Thủy và Hoàng Cẩm Giang, 2022). Các tác giả đều có sự phân chia cảnh quan từ góc độ lý thuyết tiếp cận thành: Cảnh quan văn học và địa lý văn chương; Cảnh quan trong điện ảnh và nghệ thuật thị giác. Trong đó, tập trung phân tích và làm sáng tỏ những vấn đề tiến trình tái hiện cảnh quan bản địa dựa theo những kiến tạo văn hóa vùng.

Nguyễn Hà, trong bài viết “Lý thuyết cảnh quan - Một góc nhìn mới trong nghiên cứu văn học và điện ảnh”, tác giả nhắc lại nhận định của Nguyễn Ngọc Hiếu về sự đa dạng trong lý thuyết cảnh quan “cảnh quan đúng là một văn bản bởi vì nó được tạo nghĩa. Và các nghĩa đó giao cắt, loại trừ, cộng hưởng, đối

thoại với nhau” (Nguyễn Hà, 2023).

Đối với các học giả nước ngoài, trong “Cinematic Landscapes” (Cảnh quan điện ảnh), tác giả cũng chỉ ra về cảnh quan trong các phim điện ảnh Hollywood tiếp cận từ hệ hình cổ điển, truyền thống có thể mang lại sự mãn nhãn cho khán giả như: “Niềm vui mãn nhãn của Hollywood lần đầu tiên được hệ thống hóa thông qua sự hình thành của mô hình cổ điển. Miriam Hanson giải thích rằng hệ hình cổ điển là một “phương thức trần thuật” làm cho “các bộ phim trở nên tự giải thích và khép kín, cho phép khán giả đại chúng hiểu được chúng bất kể về nền tảng văn hóa và sắc tộc trong đó có cả tôn giáo.” Mô hình cổ điển thống trị điện ảnh Hollywood và được trau chuốt qua nhiều phương pháp khác nhau” (Chris Lukinbeal, 2005).

Hình 1: Phật giáo trong bộ phim *Seven years in Tibet* (1997), đạo diễn Jean-Jacques Annaud, Nguồn Internet

Bài viết “Cinematic Landscape and Social Memory” (Cảnh quan điện ảnh và ký ức xã hội), tác giả cũng có chỉ ra lý thuyết về cảnh quan trong phim trên cơ sở phân tích mối quan hệ giữa không gian thực tiễn của địa lý văn hóa xã hội với điện ảnh: “Quan hệ giữa thực tiễn văn hóa xã hội của địa lý và điện ảnh dựa trên ba yếu tố chính; a) Vai trò của cảnh quan điện ảnh bên ngoài các phạm trù không gian và thời gian xuyên lịch sử, b) Điện ảnh với tư cách thúc đẩy việc đọc lại và tái hiện viết lại các hệ thống ký hiệu địa lý, và c) trong một khuôn khổ mà cách tiếp cận của chúng ta với thế giới đóng vai trò như một tiền bản thể học cấu trúc nên phương thức quan sát, hiểu nhận thức như một sự kiện tiếp xúc với cả sự hiện diện và không hiện diện. Việc áp dụng hình tượng học vào điện ảnh, xem xét và diễn giải phim ảnh dựa trên những xâm nhập cảnh quan như một thực thể vật chất-ký hiệu học, một hạt nhân của tri thức góp phần giúp cho thị hiếu chúng ta có thể thấy bản sắc dân tộc thông qua việc phân tích việc tạo ra các địa điểm ký ức” (Ana Francisca De Azevedo, 2013).

Ngoài ra, còn nhiều bài viết của các học giả nước ngoài khác tiếp cận về lý thuyết cảnh quan trong phim điện ảnh để chỉ rõ sự góp mặt của không gian,

cảnh quan là vô cùng quan trọng đối với xúc cảm, tình cảm và tâm trạng của tuyến nhân vật cũng như người xem.

Hình 2. Phật giáo trong bộ phim “Spring, Summer, Fall, Winter, ... and Spring (2001), đạo diễn Kim Ki Duk, Hàn Quốc, Nguồn Internet

Từ những lý thuyết diễn giải về cảnh quan nói trên, theo chúng tôi có thể hiểu về cảnh quan tôn giáo và cảnh quan Phật giáo trong phim điện ảnh như sau:

Cảnh quan tôn giáo là toàn bộ những yếu tố thuộc về không gian thiêng, đời sống tinh thần và đức tin của con người trong các phim điện ảnh như: Cấu trúc cơ sở tôn giáo, chùa tháp, đình đền, miếu phủ, các nghi thức và nghi lễ thực hành đức tin trong tôn giáo, phong tục và truyền thống văn hóa, tư tưởng tôn giáo được thể hiện trong bối cảnh sống và thuộc vào cảnh quan địa lý xã hội nhân văn.

Cảnh quan Phật giáo là những phối cảnh về nghi lễ, không gian chùa tháp và truyền thống văn hóa, luật tục, tư tưởng Phật giáo trong bối cảnh văn hóa, xã hội và đời sống của nhân vật văn học, điện ảnh, nghệ thuật. Cảnh quan Phật giáo là một thành tố cấu thành cảnh quan tôn giáo.

Cảnh quan Phật giáo không chỉ truyền tải về triết lý trên tinh thần vô ngã, vị tha, từ bi hi xả của nhà Phật mà còn là nơi gửi gắm, chỗ dựa tinh thần và cảm xúc, tình cảm cho nhân vật, tạo không gian tâm linh, sự kết nối giữa cái phàm và cái thiêng trong chiều sâu tâm lý và nhu cầu tín ngưỡng của con người.

3.2. Cảnh quan Phật giáo - yếu tố văn hóa tâm linh, tinh thần của nhân vật trong phim Việt Nam qua một số phim tiêu biểu

Trong nhiều bộ phim Việt Nam, cảnh quan Phật giáo được thể hiện ra gắn với mỗi tuyến nhân vật tại những phân cảnh đời sống không chỉ ở góc độ đời sống văn hóa tinh thần như tính triết lý, tư duy, tư tưởng và nghi lễ, phong tục lẫn đời sống văn hóa vật thể là hệ thống chùa, tháp, các loại hình nghệ thuật kiến trúc, hội họa và điêu khắc Phật giáo tương xứng với khoảng thời gian gắn bó và gắn gũi của tôn giáo này đối với văn hóa dân tộc ta. “Hơn 2.000 năm tồn tại và phát triển, đạo Phật đã hòa quyện và tích cực đóng góp vào văn

hóa Việt Nam như một thành tố nên dù muốn hay không Phật giáo đã ảnh hưởng đến triết tính, văn hóa ứng xử, lối nghĩ, tâm linh người Việt nói chung và trong cả tâm thức văn nghệ sĩ gồm cả giới làm điện ảnh. Vậy nên những bộ phim trên hay cả những bộ phim làm trong thời mở cửa kinh tế thị trường thì những người viết kịch bản, đạo diễn, ekip làm phim đều tự nhiên diễn tả ở mức độ nào đó những triết lý nhà Phật như: Luật nhân quả, Gieo nhân lành gặt quả lành; Họa hay phúc là do mình tự tạo lấy; Làm thiện thì được phúc báo, làm ác phải chịu ác báo; Nhân quả rõ ràng như hình với bóng; hoặc đưa ra kết thúc có hậu trong các tác phẩm điện ảnh, v.v...” (Phật tử Việt Nam: 2007).

Về không gian chùa tháp, thắng cảnh thiên tự trong phim Việt Nam được khắc họa sinh động với những đặc trưng vùng, miền rõ rệt, thể hiện nếp sống và văn hóa bản địa của nhân vật điện ảnh. Đối với những bộ phim về cảnh quan của miền Bắc, để phù hợp với việc tạo hình tính cách nhân vật và truyền thống văn hóa cũng như phong tục vùng miền, sự xuất hiện của những ngôi chùa Phật giáo góp phần làm cho bộ phim trở nên sinh động, chân thực, sâu sắc, cũng vừa tạo nên cấu trúc thị hiếu đáp ứng cái nhìn, cái cảm và cái nghe của độc giả, cảm xúc như được đắm chìm trong đời sống chân thực, gần gũi, hàng ngày của chính mình. Ví như bộ phim “Thương nhớ ở ai” của đạo diễn NSND Lưu Trọng Ninh công chiếu năm 2017. Bộ phim lấy cảnh quan là làng quê Bắc Bộ điển hình thời hậu chiến. Lẽ tất nhiên, để tạo dựng cảnh quan cho bộ phim này phù hợp với truyền thống văn hóa dân tộc và không gian sống của làng quê thời hậu chiến, đạo diễn và nhà sản xuất đã cho quay nhiều phân cảnh của chùa, tháp Phật giáo. Bởi, cảnh quan Phật giáo như hình ảnh “cây đa, bến nước, sân đình”, “đất vua, chùa làng, phong cảnh Bụt” là yếu tố không thể vắng bóng. Do, mỗi làng quê Bắc Bộ, chùa làng không chỉ là linh hồn, là nếp sống của dân tộc, mà còn là nếp sống của cha ông, biết bao thế hệ dày công vun bồi, là mạch nguồn sống của cấu trúc cảnh quan làng xã thuần Việt “Mái chùa che chở hồn dân tộc, nếp sống muôn đời của tổ tông”.

Hình 3. Chùa Thầy - Sài Sơn, huyện Quốc Oai, Hà Nội trong phim “Thương nhớ ở ai” của đạo diễn NSND Lưu Trọng Ninh, Nguồn Internet

Các biểu tượng Phật giáo đã được nhiều bộ phim điện ảnh Việt Nam sử dụng nhằm truyền tải những thông điệp và triết lý sống của nhân vật, hoặc khắc họa một quan niệm nhân sinh nhất định. Chúng ta có thể bắt gặp ở nhiều bộ phim các hình ảnh về tượng Phật, Hoa sen, bánh xe luân hồi hay các pháp khí như chuông, mõ, tiếng tụng kinh... ở nhiều bộ phim. Chẳng hạn như, “Mùi cỏ cháy”, là một bộ phim khắc họa sâu đậm cảnh chiến tranh, ở đó giữa sự sống và cái chết cận kề, hình ảnh đối lập giữa phân cảnh các chiến sĩ nơi chiến trường khói lửa với phân cảnh những người mẹ, người vợ đến chùa cầu nguyện, tụng kinh, khẩn thỉnh xin sự gia hộ của Đức Phật về ngày hòa bình và sự trở lại của những người lính trẻ nơi quê nhà bình yên. Phật điện trong phim dù được lướt qua trong cảnh quay của ngôi chùa vùng Bắc Bộ nhưng cũng đã gợi mở niềm hy vọng và khát vọng bình an trong tâm hồn, ước muốn cuộc sống hòa bình.

Bộ phim “Tám Cám: Chuyện chưa kể” do Ngô Thanh Vân làm đạo diễn, sản xuất năm 2016, cũng là một ví dụ điển hình trong việc khắc họa và sử dụng yếu tố cảnh quan Phật giáo góp phần vào tái diễn lại hiện thực xã hội Việt Nam trong cổ tích với những hình ảnh được dàn dựng vô cùng công phu và hoành tráng. Cảnh quan chùa Bái Đính được sử dụng để tái hiện lại bối cảnh nước Đại Việt cổ xưa. “Tám cám” là câu chuyện cổ tích dân gian Việt Nam mang hơi hướng và tư tưởng Phật giáo, khuyên răn con người lấy điều thiện mà tu nhân tích đức, tránh xa điều ác. Với quan điểm nghiệp, kiếp, luân hồi của nhà Phật. Bộ phim “Tám Cám: Chuyện chưa kể” được xây dựng và sản xuất, dàn dựng trên cơ sở cốt chuyện cổ tích “Tám Cám”. Do đó, hình ảnh bà tiên, ông Bụt (Phật), râu tóc bạc phơ, hiền từ và sẵn sàng giúp đỡ những người nghèo khổ, hiền lành là motif phổ biến trong những câu chuyện cổ tích thuộc thể loại văn học dân gian Việt Nam.

Hình 4. Ông Bụt trong phim “Tám Cám: Chuyện chưa kể” của đạo diễn Ngô Thanh Vân, Nguồn Internet

Trong “Đêm tối rực rỡ!” để thể hiện triết lý và sự thức tỉnh con người trong xã hội hiện đại, đạo diễn ra lấy tinh thần vô thường, vô ngã của Phật giáo nhằm hướng đến sự thoát tục và diệt trừ, vượt qua vô minh,

những cảm dỗ đời thường. Ấn dụ của cảnh quan Phật giáo trong bộ phim có ý nghĩa giáo dục con người về triết lý cuộc đời theo tinh thần nhà Phật đó là thế gian, thực tại của nhân sinh chỉ là sự phù du và cõi tạm. Mở đầu phim là hình ảnh tang lễ theo nghi thức Phật giáo với hình tượng của chuông mõ, chùa chiền, kinh cầu, tụng niệm nhằm tạo ra không gian thoát tục hoàn toàn đối lập với cuộc sống bụi bặm đời thường. “Những hình ảnh chùa làng, cây đa, giếng nước không chỉ tạo nên không gian hoài niệm mà còn khơi gợi căn tính văn hóa dân tộc, thể hiện tư tưởng nhân quả, luân hồi, thiện thắng ác như một phần của văn hóa tâm linh dân gian” (Phật tử Việt Nam, 2007).

Hình 5. Tu sĩ và chuông, mõ Phật giáo trong Phim “Đêm tối rực rỡ”, Nguồn Internet

Ở bộ phim “Hương vị tình thân” của đạo diễn Nguyễn Danh Dũng - một bộ phim đạt danh hiệu hạng mục Phim truyền hình ấn tượng nhất tại VTV Awards 2021, khán giả không chỉ bắt gặp cảnh quan Phật giáo qua những ngôi chùa nổi tiếng của Ninh Bình như chùa Bái Đính, chùa Vàng ,v.v.. mà còn thấy được tinh thần, tư tưởng Phật giáo len lỏi vào trong tạo hình, tính cách, phân cảnh và đời sống của từng nhân vật trong phim.

Hình 5. Chùa Vàng - Ninh Bình, trong phim “Hương vị tình thân”, Nguồn Internet

Mỗi bộ phim không chỉ sử dụng cảnh quan Phật giáo về cấu trúc không gian địa lý nhân văn, mà còn thể hiện những yếu tố tư tưởng Phật giáo ăn sâu vào đời sống mỗi nhân vật. Trong lúc khổ đau, mất phương hướng, nhân vật trong phim tìm đến chùa như một nơi gửi gắm nỗi niềm, tâm tư của mình. Quan điểm “sống gửi, thác về” (trên quan điểm của Phật tử là sống gửi nhờ bình an, tâm tịnh nơi của Phật, chết mong được về bên Phật, hướng đến cõi Tây phương Cực lạc) của người dân được truyền tải qua

việc tái dựng cảnh quan Phật giáo cũng cho thấy niềm tin, yếu tố thiêng trong tôn giáo nói chung và Phật giáo nói riêng có một giá trị nhân văn, nhân đạo cao cả mà không thể thiếu trong tạo dựng tính cách nhân vật của một bộ phim.

Bộ phim “Hoàng Hạc Lâu” dài 32 tập của hãng Hoàng Thần Tài do Hoàng Mập - Cư Huệ đạo diễn là một trong những bộ phim có sức hút đối với khán giả, sản xuất năm 2023 chiếu trên SCTV6 và trên Youtube. Bộ phim có nhiều cảnh quan Phật giáo được đoàn làm phim dựng ngay trong chính không gian sinh hoạt hàng ngày, ngôi nhà cổ Nam Bộ xưa. Khung cảnh ban thờ gia tiên và Pho tượng Phật được bố trí trang trọng như linh hồn, nơi thiêng liêng nhất của ngôi nhà tại gian chính giữa. Điều này, cho thấy không chỉ trong không gian văn hóa Bắc Bộ, đối với vùng Nam Bộ, cảnh quan Phật giáo cũng đóng vai trò quan trọng trên phim điện ảnh và trong đời con người. Hơn nữa, khi con người rơi vào tình cảnh khó khăn và sa cơ, lỡ vận, không chốn cư mang thì chùa, đình làng chính là nơi cư mang, tạm trú của họ để có thể trải qua những tháng ngày cơ cực, phiêu bạt. Điều này cũng thường gặp ở trong nhiều bộ phim Việt. Chính vì vậy, việc tái dựng cảnh quan Phật giáo trên phim là không hề hiếm gặp ở điện ảnh Việt Nam. Đạo diễn Hoàng Mập cho biết: “Toàn cảnh bộ phim là một bức tranh đẹp về làng quê Việt Nam vào những năm đầu thập niên 1950. Nội dung phim tập trung ca ngợi Chân - Thiện - Mỹ trong cuộc sống thời bấy giờ, ca ngợi những con người hiền lành lương thiện, dù gặp phải những hoàn cảnh khắc nghiệt khó khăn nhất, mà họ vẫn bình tâm tìm cách vượt qua bằng chữ tâm chữ tình và bằng đạo lý làm người...” (Hoàng Giang: 2022).

Hình 6. Tượng Phật Bà Quan Âm trong “Hoàng Hạc Lâu”. Nguồn Internet

Qua phân tích ở trên cho thấy, cảnh quan Phật giáo trong phim điện ảnh Việt Nam không chỉ tạo cho người xem không gian thân thuộc và truyền thống văn hóa dân tộc đặc sắc, sự gần gũi, thân thương của những ngôi chùa, các biểu tượng Phật giáo và lời kinh cầu, tụng niệm...v.v. đã ăn sâu vào tâm thức và đời sống tinh thần của người Việt. Sự góp mặt của

cảnh quan Phật giáo vừa như một yếu tố nhắc nhở, khuyến răn, những triết lý hướng con người đến những suy nghĩ tích cực, đạo lý “khuyến thiện, trừng ác”, từ bi, hỉ xả. Mặt khác, cảnh quan Phật giáo trong phim còn là nơi nương náu cho tâm hồn nhân vật sau những mâu thuẫn và buồn chán cuộc đời, giải tỏa những bế tắc, và mang lại tinh thần lạc quan, an lành cho người xem.

Đặt trong mối quan hệ với điện ảnh quốc tế, ở phim Việt Nam, cảnh quan Phật giáo được sử dụng luôn thể hiện nét sáng tạo, độc đáo riêng có: đó là tinh thần, ý thức dân tộc và văn hóa truyền thống của người Việt từ bao đời nay. Đối với các quốc gia Châu Á có truyền thống lâu đời khai thác các yếu tố tôn giáo, nhất là Phật giáo hiện hữu trong điện ảnh như Tây Tạng, Ấn Độ và Hàn Quốc, Trung Quốc.v.v. trong phim Việt Nam vẫn có màu sắc của Phật giáo bản địa, đó là đặc trưng về thiên tính nữ: hình tượng mẹ Quan Âm che chở cho con người, dân gian hóa Đức Phật trở thành ông Bụt hay lối kiến trúc chùa tháp đặc thù của cư dân văn minh lúa nước, chùa năm gian, yên bình núp dưới những tán cây yên ả, an trú tại không gian thanh tịnh, vắng lặng, trang nghiêm mà vẫn uy nghi của cửa thiền môn. Những ngôi chùa Việt Nam trên điện ảnh tiêu biểu cho lối sống làng quê, kiểu kiến trúc “Tiền Phật hậu Thánh” hay “Tiền Phật hậu Mẫu”, kiểu “Nội công ngoại quốc”, thiết kế theo chữ Đinh hoặc chữ Tam...v.v. Điều này hoàn toàn khác so với chùa của các nước khác trong khu vực cũng như ở Châu Á.

Các bộ phim của Ấn Độ: “Siddhartha” (1972) của Conrad Rooks hay phim Hàn Quốc như “Spring, Summer, Fall, Winter... and Spring” (2003) của Kim Ki-duk, tính triết lý sâu sắc trong cảnh quan Phật giáo thể hiện qua một lớp không gian vắng lặng, cô liêu, thoát tục mà trang nghiêm, tĩnh tại. Đời sống và sinh hoạt của các nhân vật trong phim được thẩm nhuần trong không gian và màu sắc của hành trình tâm linh Phật giáo trên con đường tìm kiếm sự giác ngộ và giải thoát.

Đối với các phim điện ảnh Việt Nam, bởi lối sống làng xã quần tụ và truyền thống “Đất vua, chùa làng, phong cảnh Bụt” từ xa xưa cho nên sự hòa quyện tự nhiên, nhuần nhuyễn của cảnh quan Phật giáo trong đời sống thường ngày của nhân vật gắn với tâm tư, tình cảm, diễn biến nội tâm của nhân vật. Đây cũng chính là tinh thần nhập thể của Phật giáo Việt Nam, sự giao thoa giữa Phật giáo với đời sống tín ngưỡng dân gian và nhu cầu tâm linh, tinh thần của con người. “Trong các phim ảnh của Việt Nam nói riêng và các nước Á châu nói chung hầu như thường có ít nhiều sự minh họa các hình ảnh của Phật giáo, hoặc thể hiện tính cách triết lý của đạo Phật. Điều này dễ hiểu, vì đạo Phật luôn luôn là người bạn thân thiết cùng đồng lao cộng khổ với nhân dân Việt Nam trải

